

Akademia Wychowania Fizycznego
im. Bronisława Czecha w Krakowie

ANALIZA RYNKU TUSRYSTYCZNEGO RUMUNI

Opracowanie: Kamil Zieliński
Specjalizacja: „*Obsługa ruchu turystycznego*”
Gr. ORT III

SPIS TREŚCI

WSTĘP

ROZDZIAŁ I - Informacje Ogólne

1. Wprowadzenie	4
1.1 Położenie.....	6
1.2 Ludność.....	7
1.3 Ustrój polityczny.....	9
1.4 Gospodarka.....	10
2. Warunki rozwoju turystyki	
2.1 Regiony koncentracji ruchu turystycznego w Rumunii i główne atrakcje turystyczne.....	12
2.2. Dostępność komunikacyjna.....	20
2.3 Planowany rozwój turystyczny.....	22

ROZDZIAŁ II - RYNEK RECEPCJI TURYSTYCZNEJ

1. Rynek Rumunii jako część regionu w międzynarodowym ruchu Turystycznym.....	23
2. Liczba przyjazdów do Rumunii.....	25
3. Kierunki z których przyjeżdżają turyści.....	26
4. Profile turystów.....	27
5. Cele przyjazdów.....	28
6. Miejsca zakwaterowania.....	28
7. Dochody z turystyki przyjazdowej.....	31

ROZDZIAŁ III - RYNEK EMISJI TURYSTYCZNEJ

1. Kierunki wyjazdów zagranicznych ludności Rumuńskiej.....	32
2. Preferowany środek transportu przez ludność Rumunii.....	33
3. Przeciętna długość pobytu.....	34

ROZDZIAŁ IV- ZNACZENIE RYNKU TURYSTYCZNEGO RUMUNÓW DLA POLSKI

1. Przyjazdy Rumunów do Polski.....	35
2. Wyjazdy Polaków do Rumunii.....	38

ROZDZIAŁ V

1. Zakończenie.....	39
---------------------	----

Bibliografia.....	41
-------------------	----

Rozdział I

1. Wprowadzenie

O tym, że Rumunia odwzajemnia z nawiązką uczucie, którym jest darzona, przekonuje się coraz więcej Polaków. A miłość od pierwszego wejrzenia zwykle w tym wypadku przeradza się w dłuższy związek; im dłuższy, tym ciekawszy.¹

Ostatnimi czasy Rumunia staje się coraz bardziej popularna. Możemy odbyć tam fascynującą wycieczkę po Alpach Transylwańskich, powylegiwać się nad Morzem Czarnym czy też zwiedzić czarujące zabytki. Miejsc godnych odwiedzenia jest tam bez liku. Zacznijmy od samej stolicy – Bukaresztu. Nazwano go Małym Paryżem. W Rumunii będziemy mieli okazję podziwiać zabytkowe cerkwie, liczne ogrody czy neoklasycystyczne budowle, a także Łuk Triumfalny, który aż do złudzenia przypomina ten znad Sekwany. Kolejnym miastem, które trzeba zobaczyć jest Sighișoara. Tam narodził się książę Władysław Palownik – legendarny hrabia Drakula. Jest to prawdopodobnie jedno z najbardziej czarujących miejsc na świecie. Utrzymane w doskonałym stanie miasto, stanowi świetny przykład niewielkiego, średniowiecznego grodu.²

Aby znaleźć się w miejscu, w którym zatrzymał się czas musimy udać się w Deltę Dunaju. To pełna magii okolica, przez setki lat zachwycali się nią podróżnicy, malarze czy poeci. Na całym terenie znaleźć możemy osady, które bardzo często składają się tylko z kilku lepianek. Z dala od miejskiego zgiełku, wśród dziewiczej przyrody. Tym, co szczególnie może zainteresować miłośników ciekawych zabytków będą z pewnością klasztorne cerkwie na

¹

Ł. Galusek, M. Jurecki, A. Dumitru, Przewodnik turystyczny - Rumunia. Mozaika w żywych kolorach...oraz Mołdawia: Wyd. Bezdroża 2007

² P. Strubel, *Nie tylko Drakula*, Poznaj Świat, 1998, nr 3

terenie Bukowiny. Świątynie pełne są kolorowych malowideł, których realizm uderza i zaskakuje. Ciekawy jest fakt, że każdy klasztor utrzymany jest w innym kolorze, np. Voronet w błękitach, Suczewica w zieleni, a Humor w indyjskim różu. Rumunia to istna mozaika kultur, spotkamy tam Romów, Węgrów, Ukraińców, Rosjan, a nawet Turków. Jednak bez względu na pochodzenie mieszkańcy Rumunii z pewnością zaskoczą nas gościnnością i przywiązaniem do tradycji. Są to cechy już wręcz legendarne. Wciąż możemy spotkać tam wieśniaków tańczących i grających na ludowych instrumentach, przebranych w barwne stroje. Wiąże się to z licznymi festiwalami i świętami. Jednym z najciekawszych jest Tanjaua – święto pierwszego oracza roku.³

Ciekawą atrakcją turystyczną Rumunii jest Cimitirul Vesel – Wesoły Cmentarz, który znajduje się w mieście Săpânța. Znajdujące się tam nagrobki są kolorowe i znajdują się na nich scenki z życia zmarłych, a także dowcipne wierszyki dotyczące np. przyczyn ich śmierci. Z pewnością warto poświęcić chwilę na to niespotykane miejsce. Zasiadając do stołu z miejscową ludnością warto powiedzieć „pofta bună”, czyli „smacznego”. Z kolei wznosząc toast mówimy „noroc”. Rumuńska kuchnia może nas zaskoczyć solonym jogurtem czy też słynną mamałygą, będącą papką z kaszy kukurydzianej jadaną na ciepło z mlekiem, jajami, śmietaną i serem na słono lub słodko. Warto też skosztować cujki – słynnej, niskoprocentowej śliwownicy. Oczywiście nie obejdziemy się też bez wina, które jest najsłynniejszym napojem tego kraju. Te najlepsze to m.in. Dealu Mare, Kadarka czy Târnave.⁴

W Rumuni można uprawiać turystykę na każdym poziomie - od kilkunastodniowych mozolnych trekkingów po łatwe, jednodniowe wycieczki. Opinia wszystkich, którzy odwiedzili góry Rumunii, jest jednoznaczna - to jedno z ostatnich miejsc w Europie, gdzie człowiek czuje się naprawdę swobodnie, gdzie szlaki nie przypominają ulic zatłoczonych miast, gdzie wciąż spotyka się dzikie zwierzęta, wielkie stada owiec i koni. W dodatku bez obaw można biwakować na dziko. Rumunia zwalczyła już stereotyp nieciekawego i zapadłego kraju, w którym nic się nie dzieje. Dziś warto jak najszybciej tam wyjechać, bo

³ Opracowanie własne na podstawie: W. Korsak, J. Tokarski; Przewodnik Pascala – *Rumunia*; wyd. Pascal 2004.

⁴ M.Fudała, *Rumunia niejedno ma imię*, TTG Poland, 2001, nr 9

miejsce to ma świetne warunki, by zostać nowym, turystycznym rajem, a wtedy podróżnych będzie tam z pewnością za dużo więcej.

1.1 Położenie

Rumunia zajmuje północną część Półwyspu Bałkańskiego, leży w dolnej części biegu Dunaju i jest jednym z większych państw w Europie. Posiada dostęp do Morza Czarnego. Jej stolicą jest Bukareszt. Miejsce lokalizacji na mapie to główna przyczyna postrzegania Rumunii jako łącznika cywilizacyjnego dla wpływów kulturowo-gospodarczych Wschodu i Zachodu. Waga Rumunii na arenie międzynarodowej związana jest również z liczebnością narodu rumuńskiego (22,3 mln mieszkańców oraz 9 mln osób diaspory rumuńskiej). Rumunia to bezsporny lider na Półwyspie Bałkańskim i pretendent do europejskiej czołówki. Powierzchnia Rumunii wynosi 237,4 tys. km². Rumunia graniczy z: Ukrainą (639 km), Republiką Moldowy (681 km), Węgrami (445 km), Federacją Jugosławi (544 km) oraz Bułgarią (631 km). Rumunia posiada dostęp do Morza Czarnego z portem Constanta (234 km). Od południa sprzymierzeńcem Rumunii jest Dunaj, posiadający status rzeki międzynarodowej. Rumunia położona jest w strefie klimatu umiarkowanego ciepłego lub suchego. Stolica kraju ma klimat kontynentalny z gorącym latem i chłodną zimą. Temperatury zimą zwykle spadają poniżej 0°C. Latem średnia temperatura wynosi około 23°C, chociaż często wzrasta ona nawet do 40°C w centrum miasta. W związku z jego położeniem na rozległej Równinie Wołoskiej, wystawiony jest na silne wiatry.⁵

⁵ Opracowanie własne na podstawie: K.Wildman, K.Williams, *Rumunia*, wyd Pascal, 2001

Mapa 1 – Rumunia na tle Europy

Źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Rumunia>

Jedynie 35% powierzchni kraju leży na terenach nizinnych i równinnych. Pozostała część jest pokryta wyżynami, terenem pagórkowatym lub terenem o charakterze wyraźnie górzystym. Za urozmaicone ukształtowanie rzeźby terenu w największym stopniu odpowiedzialne są Karpaty, które ciągną się od terenów południowej Polski. Rumuńskie Karpaty pokrywają północną i centralną część kraju, a zataczając łuk zamykający wewnątrz malowniczą Wyżynę Transylwańską. Tereny nizinne rozciągają się wzdłuż okalającego Rumunię od południa Dunaju. Ciągące się przez blisko 700 km równiny wyznaczają główne ośrodki rolnictwa. Ich agrarne tradycje sięgają czasów Geto-Daków. Dzisiaj dominuje uprawa kukurydzy, słonecznika, zbóż. Dodatkowo łagodnie nachylone stoki Pogórza Karpat, stwarzają znakomite warunki dla wypasu bydła i owiec. ⁶

1.2 Ludność

Ludność Rumunii wynosi 22, 3 mln mieszkańców. Ok. 54% ludności żyje w miastach, a średnia długość życia wynosi 67 lat. Największym miastem jest stolica kraju Bukareszt

⁶ P.Burchard, Rumunia, Wiedza Powszechna, 1968

Administracyjnie kraj dzieli się na 40 okręgów (judet) i Bukareszt jako miasto wydzielone. W Rumunii jest 260 miast i 2688 gmin (comună), w których ok. 13 tys. wsi. Rozmieszczenie ludności jest dość równomierne z wyjątkiem słabo zaludnionych wyższych partii Karpat. Największa gęstość zaludnienia (powyżej 150 mieszk./km kw) jest w północnej Muntenii.⁷

Ludność Rumunii nie jest jednolita narodowo. Znaczny procent to mieszkające w obecnych granicach mniejszości, których istnienie i rozmieszczenie wynika z wielowiekowych procesów historycznych i burzliwych dziejów ziem rumuńskich. Są one również źródłem większych i mniejszych konfliktów - przygaszanych i łagodzonych lub odradzających się w lokalnych społecznościach. Mają również swój aspekt polityczny oraz wpływ na stosunki Rumunii z sąsiednimi państwami. Według oficjalnych spisów Rumuni stanowią ok. 87% ludności kraju. Największą mniejszością są Węgrzy - ponad 8% oraz Niemcy - ponad 2%. Prócz tego mieszkają tu Cyganie, Ukraińcy, Serbowie, Rosjanie, Tatarzy, Turcy, Bułgarzy i Polacy. Największą mozaiką narodową jest Siedmiogród i Banat. Wynika to z uwarunkowań historycznych: jest to obszar, który przez blisko 1000 lat, mimo ciągłości zasiedlenia przez ludność rumuńską (wołoską), był pod panowaniem węgierskim a także zwierzchnictwem tureckim i austriackim. Zamieszkali tu Węgrzy (blisko 2 mln) są potomkami głównie węgierskiej szlachty i mieszczaństwa osiedlanych tu i stanowiących przez wieki mniej liczną ale uprzywilejowaną warstwę społeczną, kulturotwórczą i mającą istotny wpływ na rozwój gospodarki. Ludność pochodzenia niemieckiego to głównie potomkowie osadników saskich i szwabskich sprowadzanych do Siedmiogrodu i Banatu przez królów węgierskich jeszcze w średniowieczu. Istotnym jest fakt, że główne skupiska Węgrów znajdują się nie bezpośrednio w sąsiedztwie obecnej granicy węgierskiej lecz w centralnym i wschodnim Siedmiogrodzie. Nieliczni zamieszkują także rejon Bystrzycy, na południe od gór Rodniańskich. Mozaiką narodową jest również Banat, gdzie na większości obszaru łącznie z jego stolicą Timiszoarą - z dominującym żywiołem rumuńskim miesza się żywioł węgierski, serbski i niemiecki (tzw. Szwabi banaccy). Ludność ukraińska występuje w przygranicznych terenach północnej

⁷ Opracowanie własne na podstawie: W. Korsak, J. Tokarski; Przewodnik Pascala – *Rumunia*; wyd. Pascal 2004.

Mołdawii oraz w Maramureszu, a Rosjanie w zagubionych osadach delty Dunaju oraz w kilku wioskach na wschód od Suczawy (starowiercy). Turcy i Tatarzy zamieszkują głównie w Dobrudży, gdzie w przygranicznym pasie żyją także nieliczni Bułgarzy. Polacy mieszkają w kilku wioskach na terenie Bukowiny. Praktycznie na terenie całej Rumunii (choć najmniej na obszarach górskich) spotkać można osiedlonych lub jeszcze koczujących Cyganów.⁸

Struktura narodowościowa Rumunii pozostaje nie bez wpływu na strukturę wyznaniową ludności. 50 lat władzy komunistycznej nie poczyniło wbrew pozorom aż tak wielkich spustoszeń w świadomości religijnej obywateli - szczególnie na wsi. Tradycyjnie dominującym wyznaniem ludności rumuńskiej jest religia prawosławna (rumuński kościół autokefaliczny - metropolia w Bukareszcie). Według współczesnych statystyk utożsamia się z nią ok. 80% ludności. Na drugim miejscu jest wyznanie rzymsko-katolickie (ok. 6%, w większości Niemcy, część Węgrów - głównie Szeklerzy - i Polacy). Trzecim co do ilości wiernych jest kościół ewangelicko-reformowany (kalwiński) mocno osadzony w tradycji historycznej ludności węgierskiej. Również z przesłanek historycznych wynika, że pewna część rumuńskiej ludności Siedmiogrodu należy do odradzającego się obecnie kościoła greko-katolickiego (unickiego). Muzułmanami są mieszkający w Dobrudży Turcy i Tatarzy.⁹

1.3 Ustrój Polityczny

Rumunia jest demokracją o systemie parlamentarno-gabinetowym. Władza ustawodawcza koncentruje się w dwuizbowym parlamencie: Izbie Deputowanych (*Camera Deputaților*) liczącej 332 członków oraz Senacie (*Senate*) ze 143 deputowanymi. Obie izby wybierane są co 4 lata w wyborach tajnych, równych, bezpośrednich i proporcjonalnych. Wg konstytucji w parlamencie mają zagwarantowane miejsce przedstawiciele mniejszości narodowych (m.in. Polacy). Wynika to z faktu, iż przez szereg lat prawa innych narodowości w Rumunii były łamane, stąd chęć państwa do zagwarantowania im autentycznego uprawnienia w życiu społecznym i politycznym.¹⁰

⁸ Opracowanie własne na podstawie: W. Korsak, J. Tokarski; *Przewodnik Pascala – Rumunia i Mołdowa*; wyd. Pascal 2008

⁹ M. Bielański, *Teologia rumuńska w pięciu odsłonach*, Kraków 1999

¹⁰ A. Belczyk, D. Niesyt, *Praktyczny Przewodnik*, wyd. Pascal 1998

Na czele władzy wykonawczej stoi prezydent wybierany w wyborach bezpośrednich co 5 lat (do 2004 roku co cztery), będący najwyższym reprezentantem państwa, mianującym ambasadorów, szefem armii - nie sprawuje on jednak rzeczywistej władzy, która koncentruje się w rękach szefa rządu. Obecnie władza w Rumunii znajduje się w rękach centroprawicowej koalicji PNL-PD wraz z mniejszością węgierską. Szefem rządu jest Călin Popescu-Tăriceanu, funkcję prezydenta sprawuje Traian Băsescu. W opozycji pozostaje postkomunistyczna Partia Socjaldemokratyczna (Partidul Social Democrat), której przewodzi Mircea Geoana. Znacząca jest też rola w polityce Partii Wielkiej Rumunii (Partidul România Mare) z Vadimem Tudorem na czele. Reprezentuje on skrajnie nacjonalistyczne poglądy. W opozycji znajduje się również Narodowa Partia Liberalna, która wykształciła się z dawnej Konwencji Demokratycznej prezydenta Emila Constantinescu.¹¹

1.4 Gospodarka

Jest gospodarką przejściową od centralnie planowanej do rynkowej. Od 1991 roku gospodarka Rumunii jest prywatyzowana. W sektorze prywatnym wytwarzane jest prawie 70 procent PKB. Bezrobocie liczone dla całego kraju nie przekracza 10 proc., choć w niektórych regionach sięga nawet 60 proc. W 2005 roku Rumunię nawiedziła powódź, która wyrządziła straty w wysokości około 1 mld euro, obawiano się wtedy, że może to nawet opóźnić jej przystąpienie do Unii Europejskiej. Najważniejszymi gałęziami są górnictwo, hutnictwo i przemysł maszynowy.¹²

Według danych Narodowego Instytutu Statystyki (NIS) wzrost PKB w pierwszych dziewięciu miesiącach 2008r. w porównaniu do tego samego okresu 2007r. osiągnął poziom 8,9%. Jego wartość wyniosła 335,2 mld RON – czyli około 92,34 mld EUR. Udało się utrzymać wysoki poziom wzrostu PKB z roku 2007r. (6%) i 2006 r. (7,9%). W pierwszych trzech kwartałach 2008 r. motorem wzrostu były w dalszym ciągu usługi. Ich udział w tworzeniu PKB – wyniósł 47%. Na drugim miejscu był przemysł: 24,4%. Udział budownictwa pozostał na poziomie 9%, a rolnictwa 7%. Wartość dodana brutto w sektorze usług zanotowała wzrost 5,6%, zaś poziom aktywności w budownictwie wzrósł o 31,1% w stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego. Wartość dodana brutto w przemyśle wzrosła o 4,8%. Rolnictwo wzrosło o 23,4%. W 2008 r., podobnie, jak rok wcześniej, nie

¹¹ W. Korsak, J. Tokarski; Przewodnik Pascala – *Rumunia*; wyd. Pascal 2004.

¹² <http://pl.wikipedia.org/wiki/Rumunia#Gospodarka>

udało się osiągnąć zakładanego celu inflacyjnego. Stopa inflacji przekroczyła górny limit celu inflacyjnego 3,8% (+-1%) i osiągnęła 6,3%. W celu ograniczenia inflacji Narodowy Bank Rumunii (BNR) stopniowo podwyższał referencyjną stopę procentową. Na ostatnim posiedzeniu Rady Banku Centralnego (w dniu 7 stycznia 2009 r.) zdecydowano utrzymać stopę procentową na niezmienionym poziomie: 10,25%, pomimo alarmujących danych z rynku kredytowego. Ceny produkcji przemysłowej zanotowały jeszcze większy wzrost – 11,7% (listopad 2008r. do listopada 2007 r.). W projekcie budżetu na rok 2009 rząd przyjął następujące założenia: wzrost PKB 2,5%, inflacja 5%, kurs walutowy – 4 Ron/1 euro, stopa bezrobocia – 5,5%, średnia płaca brutto – 1690 lei, ujemne saldo obrotów bieżących na poziomie 10,3% PKB, deficyt budżetowy - 2% PKB.¹³

Tab.1 - Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne gospodarki rumuńskiej w latach 2005-2009

	2005	2006	2007	2008*	2009-progn.
PKB na 1 mieszkańca (w tys. €)	3 668	4 200	5 600	b.d.	-
PKB (w mld €)	79,0	96,9	121,3	92,34 I-III kw	-
PKB (dynamika w %)	4,1	7,7	6,0	8,3	2,5
Deficyt budżetowy (% PKB)	-0,4	-1,7	-2,5	-1,61 I-X	-2,0
Dług publiczny (% PKB)	20,4	18,2	20,5	18,6 I-X	-
Inflacja (w %)	8,6	4,9	6,6	6,3	5,0
Bezrobocie (w %)	5,9	5,2	4,1	3,8 5,4 (III kw.)	5,5
Eksport towarów (w mld €)	22,3	25,9	29,4	31,58 I-XI	-
Import towarów (w mld €)	32,6	40,7	50,9	52,54 I-XI	-
Bezpośrednie inwestycje rumuńskie za granicą – wartość skumulowana (mld €)	b.d.	b.d.	b.d.	b.d.	-
Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w Rumunii – wartość skumulowana (w mld €)	21,9	30,9	b.d.	b.d. 8,64 (I-XI)	-

Źródło: Eurostat, Narodowy Bank Rumunii, Ministerstwo Finansów Publicznych Rumunii, Narodowy Instytut Statystyki Rumunii

¹³ <http://www.mg.gov.pl>

Bardzo ciekawym regionem Rumunii jest Bukowina leżąca przy granicy z Ukrainą. Stolicą regionu jest liczące około 120 tys. ludności miasto Suczawa robiące wrażenie dobrze prosperującego. Suczawa była od XIV do XVI wieku stolicą księstwa Mołdawii. Nie ma jednolitej starówki, ale posiada wiele porozrzucanych po mieście zabytków. Najważniejszym są ruiny masywnej XV-wiecznej twierdzy, którą w 1492 r. nieskutecznie próbowały zdobyć wojska naszego króla Jana Olbrachta. Ponadto w Suczawie jest wiele cerkwi z najbardziej reprezentacyjną cerkwią św. Dymitra. Zbudowane są one w nie spotykanym unikalnym stylu. Jego podstawowymi elementami są bardzo charakterystyczne spadziste dachy oraz wieże z hełmami w kształcie szpiczastej "czapki czarnoksiężnika". Cerkwie mołdawskie są bardzo bogato zdobione barwnymi freskami. W okolicach Suczawy znajduje się grupa najważniejszych zabytków Rumunii wpisanych na listę UNESCO - Malowanych klasztorów. Były one budowane od XVI do XVII wieku w stylu mołdawskim, z tym, że były zdobione freskami także na ścianach zewnętrznych. Najważniejsze z nich znajdują się miejscowościach Dragomirna, Humor, Voronet, Sucevita, Moldovita i Putna.¹⁵

Klasztor w Dragomirnej został zbudowany w ciągu pierwszych trzech dekad XVII wieku. Znajduje się 15 km na północ od centrum Suczawy w rumuńskiej części Mołdawii. Jego cerkiew, najwyższa ze starych cerkwi Bukowiny, znana jest ze skomplikowanych detali architektonicznych, w szczególności rzeźbionych w kamieniu.¹⁶

¹⁵ Opracowanie własne na podstawie: M.Jurecki, Bukowina: kraina łagodności:przewodnik turystyczny, wyd.Bezdroża 2001

¹⁶ <http://pl.wikipedia.org>

Fot 1 – Klasztor w Dragomirnej

Źródło: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Dragomirna>

W klasztorze w Putnej freski na ścianach zewnętrznych nie zachowały się, ale sam klasztor jest wyjątkowo monumentalny. Pochowany jest tutaj największy rumuński bohater gospodar Stefan Wielki panujący w drugiej połowie XV wieku, który w wielkiej bitwie pod Vaslui w 1475 r. rozgromił dużo liczniejsze wojska tureckie. Był on najpierw sojusznikiem potem niestety wrogiem Polski. Dzisiejszy wygląd klasztoru pochodzi w większości z XVIII w. Na zewnątrz, wpisane w mury klasztorne okalające cerkiew, znajdują się zabudowania klasztorne: cele, refektarze, a także i niewielkie muzeum. Oryginalna jest również wieża skarbu, na zachodnim murze. Na bramie skarbcza widnieje inskrypcja: *Pelen wiary wojewoda Stefan, syn Bogdana, ufundował i zbudował ten monastyr poświęcony Maryi w czasach opata Ioasafa w roku 6989 (1481)*. Muzeum mieszczące się na zachodniej ścianie zawiera ocalałe pamiątki po kulturze klasztornej. W sali pierwszej, na dole, znajdują się elementy ceramiczne uzyskane podczas wykopalisk na terenie klasztoru, niewielki zbiór monet, księgi liturgiczne i psalterze z XV w., ewangeliarze i biblie z wieków XVII i XVIII. Na piętrze znajdują się przedmioty liturgiczne i tkaniny różnego przeznaczenia, deesis (tryptyk) z XV w., ewangeliarze i stuły piętnastowieczne – dary jeszcze Stefana Wielkiego. Możemy również podziwiać krzyż z przełomu XIV i XV w., który wedle tradycji należał do księcia Stefana.

Jest to największe muzeum monachizmu w Rumunii. Warto je zobaczyć, choć nie razi obfitością eksponatów co jest zrozumiałe ze względu na burzliwe dzieje tego regionu..¹⁷

Fot 2 – Klasztor w Putnej

Źródło: <http://www.globtroter.pl>

Bukowina jest regionem zamieszkałym przez wiele narodowości i wyznań: Rumunów, Ukraińców, Niemców, Cyganów i Polaków, prawosławnych, grekokatolików, katolików i protestantów. W okolicach Suczawy znajduje się kilka wiosek zamieszkałych w większości przez Polaków mówiących piękną XVII wieczną polszczyzną, ludzi bardzo gościnnych i serdecznych.

Maramuresz to bardzo ważny region na kulturowej mapie Rumunii. Położony w jej północnej części, jest najlepszym przykładem rumuńskiej tradycji, kultury i folkloru na ziemiach, które przez ponad 1000 lat należały do Królestwa Węgierskiego. Maramuresz, jako region o zdecydowanie rumuńskim charakterze, od średniowiecza był

¹⁷ Opracowanie własne na podstawie: M.Jurecki, Bukowina: kraina łagodności: przewodnik turystyczny, wyd.Bezdroża 2001

rzządzony przez miejscowych kniaziów – lenników królów węgierskich. Ukształtowany w późniejszym okresie komitat marmaroski obejmował zasięgiem ziemie zamieszkałe także przez Rusinów. W okresie istnienia Księstwa Siedmiogrodzkiego Maramuresz w całości należał do tego tworu państwowego. Dzięki niemu Siedmiogród miał stałą granicę z Polską. Po 1918 r. dokonano podziału regionu na dwie części: północną – o przewadze ludności ukraińskiej, włączoną w obręb tworzącej się Czechosłowacji jako część Podkarpacia, i południową, która przypadła Rumunii.

Po II wojnie światowej północny Maramuresz, wraz z całym regionem, został włączony do ZSRR, a od 1991 r. wchodzi w skład Ukrainy. Należy jednak stwierdzić, że – podobnie jak na Bukowinie – współczesne poczucie odrębności regionalnej jest zdecydowanie większe po rumuńskiej stronie granicy. Obie części dawnego komitatu dzieli obecnie Cisa, a kontakty są bardzo ograniczone, gdyż dramatycznie brakuje przejść granicznych. Zwiedzający Maramuresz turyści zobaczą przede wszystkim charakterystyczne dla tego regionu drewniane cerkwie. Warto jednak zatrzymać się także w „zwykłej” marmaroskiej wsi, aby podziwiać wspaniałe zachowaną, drewnianą architekturę wiejskich gospodarstw, wciąż autentyczny folklor i serdeczność mieszkańców. Żelaznym punktem programu jest także wizyta na „wesołym cmentarzu” w Sapanta, jedynym tego typu obiekcie w Europie.¹⁸

Fot 3 – Cmentarz w Sapanta

Źródło: <http://www.top.turystyka.pl>

¹⁸ Ł. Galusek, M. Jurecki, A. Dumitru, Przewodnik turystyczny - Rumunia. Mozaika w żywych kolorach...oraz Mołdawia: Wyd. Bezdroża 2007

Widniejące na nagrobkach sceny to prawdziwy raj dla miłośników sztuki naiwnej. Pojawiają się krzyże jednoramienne, (w tym także maltańskie), dwu- oraz trójramiennie, czasem polichromowane jedno-, a czasem dwustronnie. Zwieńcza je dwuspadowy daszek często o ozdobnych listwach. Poniżej rzeźbionych przedstawień znajdują się wycięte w drewnie epitafia relacjonujące z dużym poczuciem humoru życie zmarłego, przybliżające jego charakter czy też okoliczności jego śmierci. Epitafia wraz z przedstawieniami ikonograficznymi tworzą często "portret zawodowy" zmarłego, ale są też takie, w których zwraca się uwagę na sposób spędzania czasu poza pracą (przejażdżka na rowerze, czytanie gazety, słabość do trunków). Przy tworzeniu owych przedstawień wykorzystywano doskonałą znajomość życia wioskowego, cech osobowości lokalnej społeczności, jak również liczne motywy z bogatego folkloru Marameszu. Na krzyżach nagrobnych dominuje kolor niebieski, czy też raczej jasnogranatowy. Na tym tle widnieją różnobarwne napisy i obrazy. Zachwyca bogata ornamentyka krzyży. Pojawiają się motywy geometryczne, roślinne i znaki solarne (słońce, księżyc, gwiazdy, rozety). Patras tworzył je nie z marmuru, nie z brązu, nie z kamienia - jak sam twierdził, ale właśnie z drewna, gdyż ludzie z Marameszu żyli z drzewem i żyli z drzewa. Krzyże są robione z dębiny malowanej na niebiesko, co wyraża nadzieję i wolność. Większą uwagę zwraca grób Stana Patrasy - twórcy cmentarza. Cmentarz sam w sobie stanowi unikatowy zbiór dzieł sztuki ludowej. Jak zwykle w takich "turystycznych miejscach" wokół cmentarza usadowili się liczni handlarze. Można więc zakupić mnóstwo pamiątek.¹⁹

W Transylwanii ciekawym miejscem turystycznym do zwiedzania jest miasto Braszów. Jest to miejsce wręcz kultowe dla turystów z całego świata, którzy interesują się środkowo-wschodnią Europą – śmiało można go porównać do naszego Krakowa. Braszów leży w środkowej Rumunii na granicy trzech krain – Transylwanii, Mołdawii i Wołoszczyzny. Jest trzecim co do wielkości miastem kraju (około 320 tys. mieszkańców) oraz jednym z ważniejszych ośrodków gospodarczych, ale nie to interesuje przybywających tu obywateli. Czaruje wyjątkową atmosferą – rewelacyjnie zachowana starówka, mnóstwo świetnych restauracji i pubów, przyjemne kawiarnie na rynku w sąsiedztwie ratusza i słynnego Czarnego Kościoła sprawiają, że nie chce się stąd wyjeżdżać. Braszów po raz pierwszy pojawia się w źródłach w 1271 r. jako osada o nazwie Brasu. Po zwiedzeniu braszowskiej starówki, warto spojrzeć na nią z lotu ptaka ze wzgórza Tâmpa. Aby dostać się na szczyt, należy podejść biegnącą u podnóża od strony miasta str. T.

¹⁹ R.Brykowski, R.Chrzanowski, T.Kornecki, Sztuka Rumunii, Wrocław 1979

Brediceanu i mniej więcej na wysokości bastionu Powroźników wspiąć się po schodach do kolejki linowej Telecabina Tâmpa, która wywozi chętnych na sam wierzchołek. Jak przystało na duży ośrodek turystyczny, nie brak hoteli i hotelików, wśród których nawet najbardziej wybredny turysta znajdzie coś dla siebie. Największą atrakcją Braszowa jest dominujący w pejzażu miasta **Biserica Neagra** (Czarny Kościół). Osobliwa nazwa nawiązuje do zniszczeń po pożarze z 1689 r. Świątynia powstała na początku XIV w. na miejscu starszego kościoła lub kaplicy zniszczonej przez Tatarów w 1241 r. Jest to późnogotycki trzynawowy kościół halowy, którego stan niewiele zmienił się od czasu konsekracji (schyłek XV w.), pomimo generalnej odbudowy po pożarze. Spłonęły wówczas wszystkie elementy drewniane – pozostała jednak gotycka inskrypcja nad portalem z datą ukończenia budowy. Czarny

Kościół jest największą gotycką świątynią między Wiedniem a Stambułem i najdalej wysuniętym na wschód tego typu obiektem w Europie. Jego długość wynosi 89 m, szerokość 38 m, a wysokość wieży – 65 m. Do wnętrza prowadzi sześć portali reprezentujących różne style architektoniczne od gotyku po renesans. Kamienną konstrukcję wzmacniają liczne przypory, w których umieszczono posągi świętych.²⁰

Następnym miejscem godnym polecenia w Transylwanii jest wioska Szaszféheregyhaza, która leży z dala od głównych dróg. Została wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO. Najcenniejszym zabytkiem jest warowny kościół ewangelicki, ze względu na kolor nazywany niekiedy Alba Ecclesia (Biały Kościół). We wnętrzu kościoła warto zwrócić uwagę na chrzcielnicę wykonaną z kapiteli romańskich. Po upadku komunizmu większość rodzin o niemieckich korzeniach wyemigrowała, a ich miejsce zajęli Cyganie.²¹

Banat i Kriszna to kolejne krainy Rumuńskie godne polecenia. Położone są **na zachodzie Rumunii, historycznie i geograficznie są mocno związane z ziemiami węgierskiego interioru. Szczególnie Banat, współcześnie został on podzielony pomiędzy Rumunię, Serbię i Węgry, jest regionem węgierskich kresów. Na jego obecny obraz kulturowy mocno wpłynęła w XVIII w. wielka kolonizacja, przeprowadzona na bardzo szeroką skalę przez władze austriackie.** Dla wielu turystów przybywających do Rumunii od strony Węgier tereny te stanowią pierwsze zetknięcie się z krajem. Krainy te obfitują w unikatowe na skalę całego kraju atrakcje turystyczne. Do takich należy m.in. krasowy region Padiș,

²⁰ A.Dumitru, Ł.Galuswk, T.Poller, Transylwania, Twierdza rumuńskich Karpat, Kraków 2003

²¹ Ibidem

stanowiący część gór Apuseni, oddzielających Kriszanę od Siedmiogrodu. Południową granicę Banatu wyznacza natomiast malowniczy przełom Dunaju, słynne Żelazne Wrota, w pobliżu których znajdują się wioski zamieszkałe przez kolonistów czeskich. Historyczne miasta regionu – Satu Mare, **Arad**, Oradea oraz Timișoara stanowią swoistą urbanistyczną linię słynącą ze swojej secesyjnej architektury, niespotykanej w tej skali nigdzie indziej w Rumunii. Szczególnie Timișoara, będąca stolicą banackich Szwabów, jest miastem o specyficznym klimacie i niezwyklej urodzie. Warto więc, podróżując do Siedmiogrodu czy Bukowiny, zatrzymać się na kilka dni na zachodzie Rumunii.²²

Delta Dunaju to jeden z najpiękniejszych rejonów Rumunii, gdzie rytm życia podporządkowany jest bez reszty ogromnej rzece. O wspaniałym krajobrazie rozpisywali się już starożytni podróżnicy, geografowie, historycy i poeci. Dunaj rozlewa się na obszarze 5640 tys. m², płynąc trzema głównymi ramionami: najdłuższym północnym Kilia, uregulowanym środkowym Sulina oraz południowym św. Jerzym. Delta Dunaju jest drugą co do wielkości deltą Europy. W delcie Dunaju żyje 160 gatunków ryb i 300 gatunków ptaków, wielkim bogactwem wyróżnia się także szata roślinna (największy na świecie obszar porostu trzciny oraz unikatowy na skalę światową stary las dębowy). Po całym terenie rozrzucone są osady ludzkie, często złożone z zaledwie kilku lepianek. O ochronie regionu zaczęto myśleć na początku lat 80. XX w. – w 1983 r. część lasu dębowego Letea uznano za zabytek przyrody. Komuniści skutecznie blokowali wszelkie inicjatywy ekologiczne, dlatego dopiero po 1989 r. można było rozpocząć działania w tym kierunku. Od 1991 r. delta figuruje na liście Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO. Wydzielono 18 stref ochrony ścisłej, do których wstęp jest surowo wzbroniony. Pozostałe tereny można zwiedzać tylko pod warunkiem uzyskania pozwolenia od Administracji Rezerwatu Delty Dunaju. Baza noclegowa delty nie jest rewelacyjna, ale właśnie dzięki temu masowa turystyka nie zalewa jej tak jak wody Dunaju. Administracji Rezerwatu dba o to, aby utrzymać pierwotny stan rozlewiska.²³

Góry w Rumunii stanowią szczególną atrakcję turystyczną. Łańcuch Karpat przecina łukiem cały kraj i zajmuje znaczną część jego powierzchni. To raj dla aktywnych turystów górskich,

²² M. Jurecki, Bukowina: kraina łagodności: przewodnik turystyczny, wyd. Bezdroża 2001

²³ Ł. Galusek, M. Jurecki, A. Dumitru, Przewodnik turystyczny - Rumunia. Mozaika w żywych kolorach...oraz Mołdawia: Wyd. Bezdroża 2007

k którzy od lat przybywają tu z Polski, Czech, Niemiec i innych krajów. Bogactwo i różnorodność krajobrazu, w znacznej mierze nie skażona nadmierną cywilizacją górską przyroda. A przy tym wspólnota krajobrazu i bogatej kultury ludowej z polskimi Karpatami.

Wśród rozlicznych pasm i grup górskich są zarówno te nieźle zagospodarowane turystycznie - ze szlakami, schroniskami, wyciągami i kolejkami linowymi, jak i dzikie, pierwotne, bezludne, stanowiące wyzwanie dla żądnych wrażeń wędrowców. Najatrakcyjniejsze dla turystów są w Karpatach wschodnich góry: Rodniańskie, Marmaroskie, Kelimeny, Ceahlau i wąwóz Bicaz. W Karpatach południowych: Bucegi, Fogarasze (najwyższe), Paring, Retezat i góry Banackie a w górach Zachodnich (Apuseni) - krasowy płaskowyż Padis.²⁴

2.2. Dostępność komunikacyjna

*Samolotem: Sieć Tarom obsługuje loty z Bukaresztu do wszystkich większych rumuńskich miast – Aradu, Baia Mare, Jassów, Oradei, Satu Mare itp. Istnieją liczne połączenia pomiędzy niektórymi spośród miast, czasami są to loty z przesiadką. Bilety kupuje się w biurach Taromu. Bilet powrotny kosztuje dwa razy więcej, nie ma żadnych zniżek młodzieżowych. Bilet można kupić niewiele wcześniej przed odlotem, gdyż samoloty nie są nigdy do końca zapelnione.

* Autobusem: Autobusy są szybkie, ale drogie, a komfort jazdy bardzo niski. Często podróżują nimi mieszkańcy wsi wraz ze zwierzętami. Nowe pojazdy kursują tylko na długich trasach. O wiele bardziej komfortowe, szybsze i tańsze od autobusów są mikrobusy prywatnych firm. W czystych nowych pojazdach mieści się 15–20 osób. Ostatnio pojawiły się też firmy oferujące przejazd dużymi nowoczesnymi autobusami z klimatyzacją lub otwieranymi oknami. W małych miasteczkach i wsiach, gdzie nie ma dworców autobusowych bilety kupuje się u kierowcy. Dworce są zazwyczaj obskurne. Rozkład jazdy znajduje się najczęściej w holu i na każdym z peronów, ale czasami okazuje się nieaktualny. Najlepiej podejść do okienka informacji lub kasy. Zwykle wypowiedzenie nazwy miasta z pytającym akcentem skutkuje zapisaniem przez kasjerkę godziny odjazdu autobusu.

²⁴ R. Brykowski, T. Chrzanowski, M. Kornecki, Sztuka Rumunii, Wrocław 1979

*Pociągami: Sieć kolejowa w Rumunii jest zadziwiająco dobrze rozwinięta. CFR (Caile Ferate Române – Rumuńskie Koleje Państwowe) dociera do wszystkich miast, miasteczek i większych wiosek. Na stronie internetowej CFR można sprawdzić rozkład jazdy i poszukać

najdogodniejszych połączeń. Pociągi to najtańszy sposób podróżowania, oczywiście poza autostopem. Rumuńskie pociągi dzielą się na cztery kategorie. Najtańszy wariant to osobowy bez rezerwacji miejsc, przypominający polskie koleje podmiejskie. Zatrzymuje się na każdej stacji, jest bardzo wolny i niezbyt czysty. Komfort pozostawia wiele do życzenia. Rozkład jazdy (*mersul trenurilor*) nie jest trudny do rozszyfrowania. Bilety rozprawdają kasy na dworcach kolejowych oraz specjalne agencje CFR w centrach dużych miast i miasteczek. Na stacji można kupić bilet najwyżej godzinę lub dwie przed odjazdem, a w agencjach CFR – poprzedniego dnia.

*Samochodem: Podróżowanie po Rumunii samochodem jest wygodne ale nie wszystkie zabytki i interesujące miejsca leżą przy dwupasmowych drogach krajowych, których remont i budowę od kilku lat dofinansowuje UE. Drogi te dorównują standardom europejskim. Łączą główne miasta wojewódzkie. W gorszym stanie są drogi wojewódzkie, nierzadko z dziurami i koleinami. Lokalne, oprócz nielicznych wyjątków, są dla kierowców prawdziwym koszmarem ze względu na podziurawiony asfalt. Dbając o dobry wizerunek państwa, władze troszczą się o stan ulic w dużych miastach, jednak ograniczają się do ścisłego centrum i dróg wylotowych. Boczne ulice pozostawiają wiele do życzenia, dlatego warto zdjąć nogę z gazu nie tylko na drogach wojewódzkich i lokalnych, ale i w mieście. Wypożyczenie samochodu jest relatywnie drogie. Za dzień bez limitu kilometrów płaci się średnio 50 €, a w mniejszych, lokalnych firmach około 35 € (za wynajem daciei). Przy podpisywaniu umowy należy okazać prawo jazdy i paszport.²⁵

2. 3 Planowany rozwój turystyczny

²⁵ Opracowanie własne na podstawie: W. Korsak, J. Tokarski; Przewodnik Pascala – *Rumunia i Mołdowa*; wyd. Pascal 2008, s 52

Rumuński rządowy Program Promocji Turystyki Rumunii w latach 2008 - 2010 o wartości 7 mln EUR, zakłada przeznaczenie kwoty 2 mln EUR na utworzenie narodowej marki turystycznej i ma wyznaczony jako cel zwiększenie liczby turystów przyjeżdżających do tego kraju. Roczne rządowe programy marketingu i promocji turystyki mają na celu promocję turystyki Rumunii w kraju i zagranicą. Program powstał w wyniku współpracy rządu z utworzoną w 2007 r. Radą Konsultacyjną ds. Turystyki, która składa się z organizacji branżowych, przedstawicieli pracodawców, organizacji pozarządowych, organizacji lokalnych i ministerstw związanych ze sprawami turystyki. Program zakłada promocję narodowej marki turystycznej, szczególnie przy wykorzystaniu Internetu i mediów elektronicznych, udział w wystawach turystycznych w kraju i zagranicą, organizację szkoleń i wizyt – także zagranicą dla przedstawicieli mediów, operatorów oraz firm turystycznych, przedstawicieli organizacji pozarządowych zaangażowanych w sprawy turystyki oraz przedstawicieli lokalnej administracji. W działania promocyjne i reklamę zostały włączone przez Ministerstwo ds. MSP, Handlu Turystyki i Wolnych Zawodów (MIMMCTPL), linie lotnicze operujące w Rumunii (TAROM, CARPATAIR, My AIR, WizzAir, EasyJet, Ryanair) oraz wybrani touroperatorzy (niemiecki Dertour, ITS oraz Thomas Cook). Pierwszy roczny program rozwoju produktów turystycznych o wartości 2,7 mln EUR ma na celu restrukturyzację systemu informacji w turystyce, organizację międzynarodowego partnerstwa, organizację wystaw, targów i kongresów w Rumunii i poza nią, ale także przygotowanie dokumentów przetargowych związanych z rozwojem rumuńskiego sektora turystyki. Ministerstwo MIMMCTPL będzie promować także „status tourism resorts” tj. miejscowości wypoczynkowe i uzdrowiska posiadające krajowe lub lokalne certyfikaty. Obecnie 83 miejscowości posiada takie certyfikaty (37 krajowe, 46 lokalne). Bukareszt od kilku lat stara się przyciągnąć za pośrednictwem POT polskich touroperatorów z ofertami turystyki biznesowej, SPA i agroturystyki do udziału w bukaresztańskich targach ITF.²⁶

ROZDZIAŁ II- RYNEK RECEPCJI TURYSTYCZNEJ

²⁶ <http://www.mfa.gov.pl/>

1. Rynek Rumunii jako część regionu w międzynarodowym ruchu turystycznym.

REGIONY TURYSTYCZNE ŚWIATA WG UNWTO (KRYTERIUM ROZKŁAD RUCHU TURYST.)

1. Region Europejski

- subregion centralno-wschodni } RUMUNIA

- subregion północny
- subregion południowy
- subregion zachodni
- wschodni śródziemnomorski

2. Region

Amerykański

- subregion Ameryki Północnej
- subregion Ameryka Środkowa
- subregion Ameryka Południowa
- subregion Karaibów

3. Region Azji

i Pacyfiku

4. Region Bliskiego

Wschodu

5. Region Afryki

- subregion wschodni,
- subregion środkowy,
- subregion północny,
- subregion południowy
- subregion zachodni²⁷

Według powyższego podziału świata wg UNWTO Rumunia należy do regionu Europejskiego i subregionu Europy centralno-wschodniego.

²⁷Źródło: www.ppwsz.edu.pl (data odczytu: 01.05.2009)

Tab.2 - Przyjazdy turystów zagranicznych w regionie Europejskim

	Przyjazdy turystów zagranicznych (w mln)						Udział w rynku (w %)		Tempo wzrostu (w %)	
	1990	1995	2000	2002	2003	2004	2000	2004	03/02	04/03
Europa	263,6	313,1	393,8	404,8	405,0	422,9	57,3	55,4	0,1	4,4
Europa Północna	30,8	39,4	44,6	43,8	44,5	48,4	6,5	6,3	1,8	8,6
Europa Zachodnia	108,6	112,2	139,7	138,0	136,1	138,8	20,3	18,2	-1,4	2,0
Europa Środkowa i Wsch.	30,3	58,8	68,8	75,4	77,6	86,3	10,0	11,3	2,9	11,2
Europa Południowa	93,9	102,7	140,8	147,6	146,8	149,4	20,5	19,6	-0,6	1,8

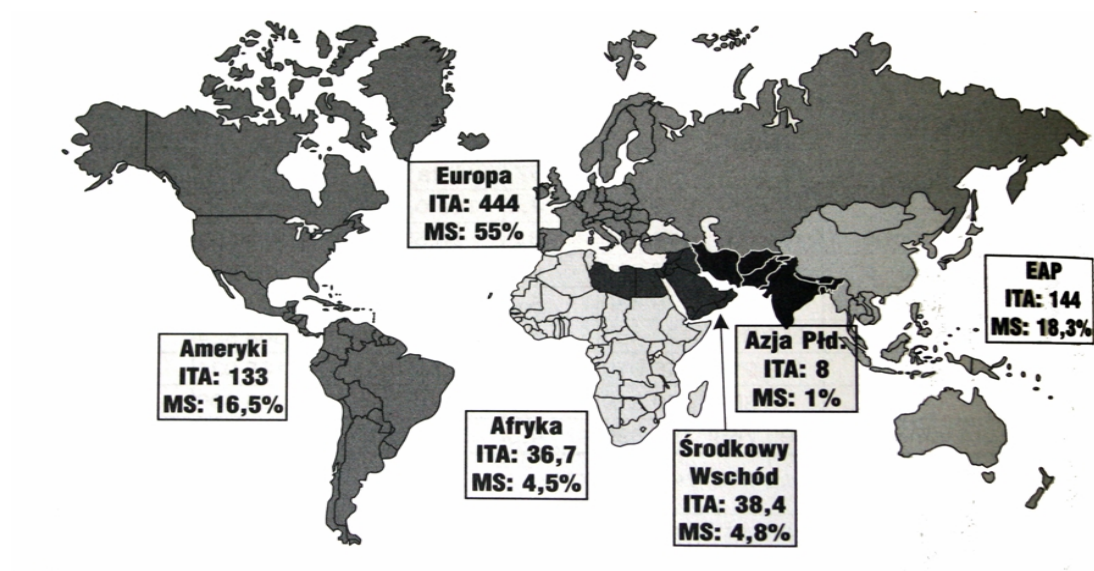
Źródło: opracowanie własne na podstawie: *National Institute of Statistics, Romania*

Region :Europa Środkowo- Wschodnia

Wyniki Europy środkowo-wschodniej pogorszyły się nieznacznie. Liczba przyjazdów spadła tylko o 0,3 mln. W kilku krajach regionu nastąpił wzrost liczby przyjazdów; największy na Litwie (+17,4%), Łotwie (+16,1%), w Słowacji (+15,8%), Bułgarii (+14,4%) i Estonii (+6,5%). Na Węgrzech liczba przyjazdów utrzymała się na poziomie 2000 roku. Spadek nastąpił w Czechach, Polsce i Rumunii. Udział regionu w rynku europejskim pozostał na poziomie 19%. W 2004 r. przyjazdy turystów zagranicznych do Europy Środkowej i Wschodniej zwiększyły się znacznie, tj. o 11% w stosunku do 2003 r. Region Europy Środkowej i Wschodniej miał 20% udział w turystyce zagranicznej w Europie. Wysoki wzrost przyjazdów turystów zagranicznych był notowany w większości krajów Europy Środkowej i Wschodniej. Największy wzrost liczby przyjazdów turystów zagranicznych w 2004 r. odnotowała Ukraina (+25%) oraz Litwa (+20%). Jednakże jeden z największych rynków turystycznych – Rosja zanotowała spadek przyjazdów turystów zagranicznych o 3%. Duże wzrosty przyjazdów turystów zagranicznych do Europy Środkowej i Wschodniej mogą wynikać z poprawy infrastruktury turystycznej i jakości usług w tych krajach, dużej ekspansji na rynku tanich linii lotniczych, wdrażania odpowiedniej polityki turystycznej i strategii rozwoju turystyki, konkurencyjnych cen, korzystnych kursów walut oraz wejścia części z

państw należących do tego regionu do Unii Europejskiej.

28

Mapa 3 – Kraje pozaeuropejskie – przyjazdy turystów.

Źródło: : Kruczek Z. (red.), *Kraje pozaeuropejskie. Zarys geografii turystycznej*, Wydawnictwo „Proksenia”, Kraków 2007, s. 8.

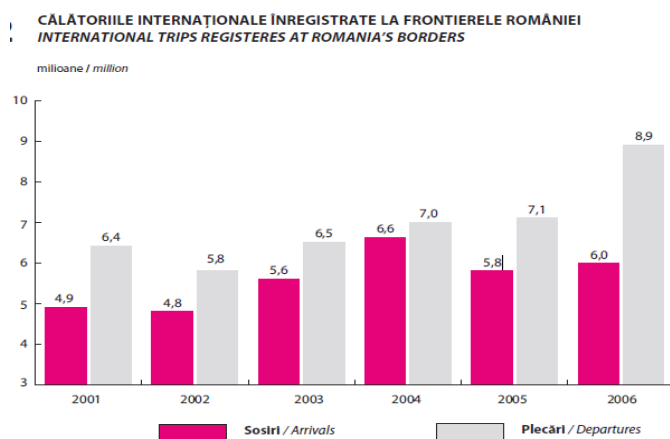
Według powyższej mapy region do którego należy Rumunia czyli Europa plasuje się na pierwszym miejscu jeśli chodzi o przyjazdy turystów (55%)

2.Liczba przyjazdów do Rumunii.

Rumunia ma bardzo dobre warunki do uprawiania turystyki. Corocznie odwiedza ją około 5 milionów turystów zagranicznych, głównie z krajów sąsiednich. Z przedstawionego poniżej wykresu wynika, że napływ turystów wzrasta sukcesywnie aczkolwiek nie gwałtownie (spadek zanotowano jedynie w 2005 roku w stosunku do 2004).

Wyk.1: Przyjazdy i wyjazdy międzynarodowe do /z Rumunii

²⁸ Źródło: opracowanie własne na podstawie: World Tourism Organization, 2006, *Tourism Market Trends – Europe 2005 Edition*, Madrid

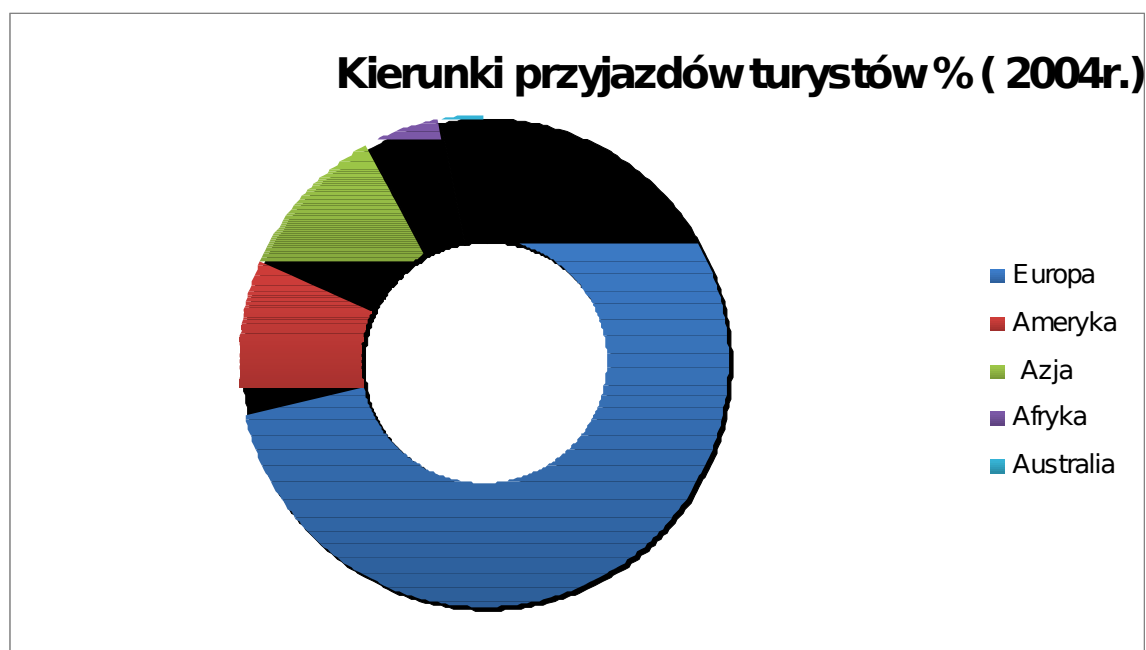

Źródło: : *National Institute of Statistics, Romania*

3.Kierunki z których przyjeżdżają turyści:

Najwięcej turystów przyjeżdża do Rumunii z Krajów Europejskich około 80%.

Wyk.2 – Kierunki przyjazdów turystów w 2004

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *National Institute of Statistics, Romania*

4. Profile turystów

Większość turystów zagranicznych przybywających do Rumunii z krajów europejskich (stanowiących ponad 80% ogółu) pochodzi z krajów UE (62%). Wśród nich przeważają Węgrzy (ponad 35%), Bułgarzy (22%), Niemcy (9 %) i Włosi (8%). Po przystąpieniu do UE oczekuje się zwiększenia liczby przyjeżdżających z Niemiec, Francji i Austrii.

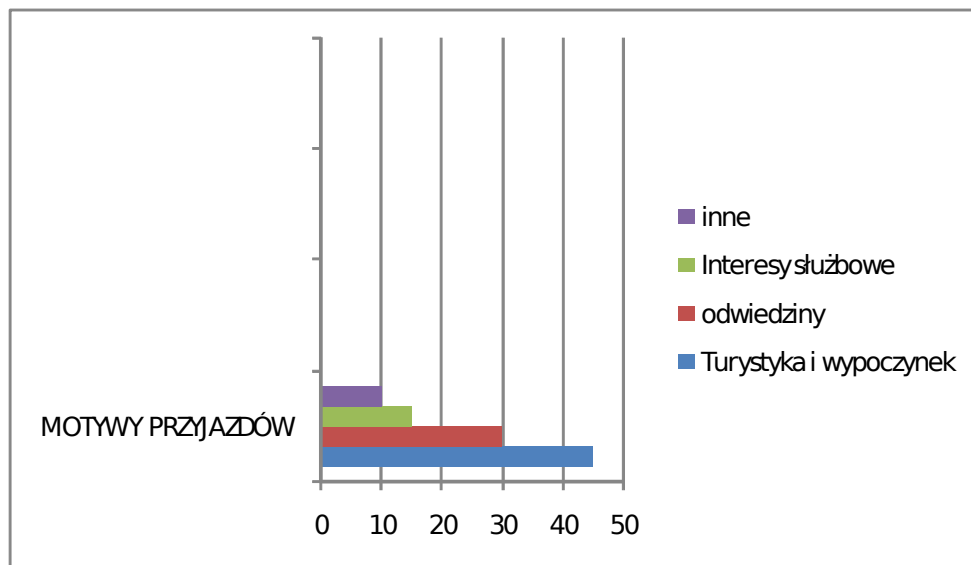
Tab.3 - Turyści najliczniej odwiedzający Rumunię:

Kontynent / kraj	Liczba przyjezdnych (w tys.)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Europa:	5 024	4 696	4 551	5 344	6 306	5 522	5 238	7 262
Austria	66	85	88	101	90	129	152	218
Francja	76	88	92	101	93	110	130	185
Niemcy	255	328	359	380	296	354	343	473
Grecja	70	67	59	60	46	61	64	105
Włochy	189	219	230	259	231	271	278	398
Holandia	55	58	56	58	39	53	50	79
Polska	102	106	113	109	133	62	75	191
Wielka Brytania	53	56	60	69	55	77	90	118
Węgry	1 203	1 131	1 153	1 537	2 603	1 522	1 367	1 743
Bulgaria	363	392	363	340	375	389	437	818
Afryka	10	8	9	10	12	12	14	16
Ameryka	95	96	103	115	139	154	172	189
Azja	126	130	123	119	135	142	151	212
Australia i Oceania	7	6	6	6	7	8	9	14
Nieokreślone kraje	2	2	2	1	1	1	1,5	1,5
Razem	5 264	4 938	4 794	5 595	6 600	5 839	6 037	7 722

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *National Institute of Statistics, Romania*

5. Cele przyjazdów do Rumunii

Wyk.3 - Motywy przyjazdów do Rumunii (2003)

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *National Institute of Statistics, Romania*

Głównymi motywami przyjazdów do Rumunii są wypoczynek i turystyka. Te powody zdystansowały nieco odwiedziny u rodziny i znajomych a także interesy służbowe.

6. Miejsca zakwaterowania

Rumunia dysponuje szeroko rozbudowaną bazą noclegową. Turyści mogą wybrać spośród następujących możliwości:

Hotele i motele:

W każdym dużym mieście i ośrodku turystycznym stoją zarówno nowe obiekty o wysokim standardzie, jak i socrealistyczne, od dziesiątek lat nieremontowane kolosy. Kategorie są analogiczne do zachodnioeuropejskich, od jednej do pięciu gwiazdek.. Najniższa cena za nocleg w hotelu jednogwiazdkowym wynosi około 15 €. Za luksusy w pięciogwiazdkowym hotelu trzeba zapłacić od 100 do 300 €.

Domki:

Noclegi w nich cieszą się dużą popularnością. W dużych miastach zaraz po wyjściu z pociągu turysta jest dosłownie oblegany przez miejscowych, którzy zapraszają do swojego domu. Pokoje są przeważnie schludne i czyste, gość ma do dyspozycji łazienkę z ciepłą wodą; W zależności od okresu i popularności miejsca, ceny wahają się od 5 do 15 € za osobę. W niektórych miejscowościach o nocleg w kwaterach prywatnych można pytać w biurach podróży i agencjach turystycznych.

Schroniska młodzieżowe i hostele:

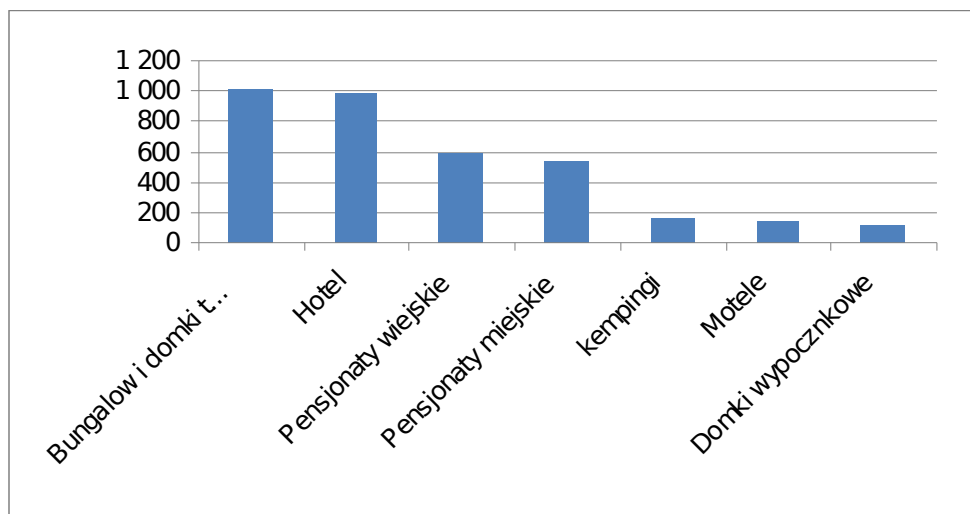
W Rumunii jest ich kilkanaście, część z nich należy do Hosteling International (Międzynarodowe Stowarzyszenie Schronisk Młodzieżowych). Mogą w nich nocować przede wszystkim posiadacze międzynarodowych legitymacji członkowskich Polskiego Towarzystwa Schronisk Młodzieżowych, a cena za nocleg waha się w granicach 6,35–12,70 €. Prócz tego są tzw. hostele o standardzie zbliżonym do schronisk. Ceny w tego typu obiektach wynoszą 7–10 € za noc i obejmują niekiedy korzystanie z pralni oraz skromne śniadanie. Im więcej łóżek w sali sypialnej, tym nocleg tańszy. Kto nie chce ryzykować, powinien poprosić o możliwość przechowania bagażu w recepcji lub specjalnie przeznaczonym do tego celu pomieszczeniu.

Agroturystyka:

Pensjonatów agroturystycznych w Rumunii nie brakuje (zwłaszcza w popularnych ośrodkach turystycznych). Ceny – nieco wyższe niż w kwaterach prywatnych – zależą od standardu. Szukając noclegu wystarczy przejść się po wsi i pytać o miejsca – poza sezonem na pewno się jakieś znajdzie, w sezonie może być z tym nieco trudniej.²⁹

²⁹ Źródło; Opracowanie własne na podstawie: <http://przewodnik.onet.pl> (data odczytu 20.04.2009)

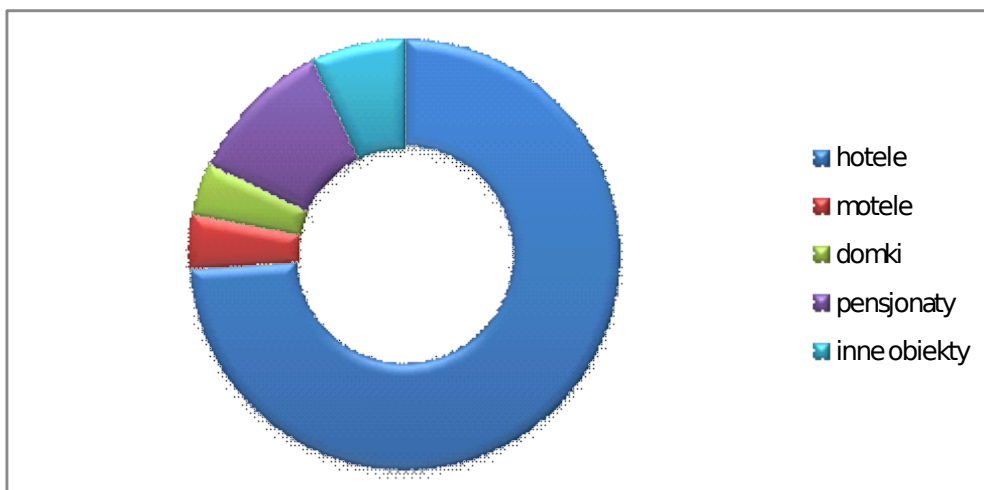
Wyk.4 - Liczba obiektów noclegowych w Rumunii (2005)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie; National Institute of Statistics, Romania

Według powyższego wykresu opartego na danych z 2005 roku najwięcej obiektów noclegowych w Rumunii to domki i bungalowy ponad 1000. Niewiele mniejsza ilość to hotele. Zdecydowanie mniej jest pensjonatów (miejskie i wiejskie na podobnym poziomie.

Wyk.5 - Rodzaje zakwaterowania wybierane przez turystów przebywających w Rumunii (2007 r.)

Źródło: : *National Institute of Statistics, Romania*

Najczęściej wybierane rodzaj zakwaterowania w Rumunii to noclegi w hotelu około 75%. Na kolejnym miejscu są pensjonaty, ale tymi z kolei zainteresowane jest zaledwie 13% turystów. Jeśli chodzi o motele to tylko 5 % turystów wybiera ten rodzaj zakwaterowania.

7. Dochody z turystyki

Wpływy z turystyki międzynarodowej Rumunii w 2007r wynosiły w 1 mld 464 mln euro. W odniesieniu do wpływów całej Europy, stanowiły one 0,34 %.

Tab.4 - Wpływy z turystyki międzynarodowej w Europie (w mln USD)

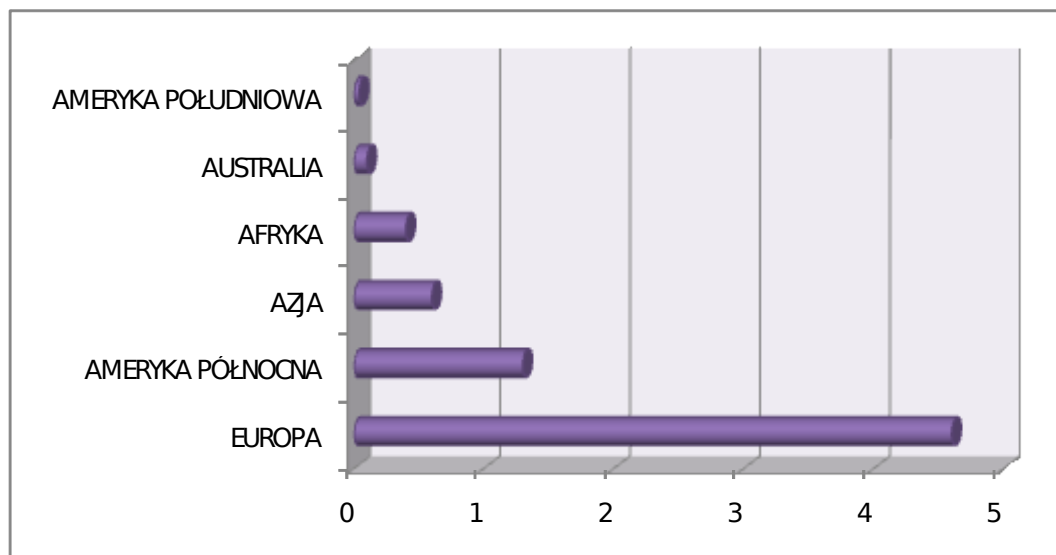
KRAJ	2000 r	2007 r
Dania	3 694	6 141
Finlandia	1 411	2 823
Islandia	229	633
Wielka Brytania	21 857	37 617
Francja	30 757	54 228
Niemcy	18 693	36 029
Bułgaria	1 076	313
Węgry	3 757	4 728
Polska	5 677	10 627
Moldawia	39	164
Rumunia	359	1 464

Źródło: : Opracowanie własne na podst. „*Tourism – Romanian Statistical Yearbook*”

ROZDZIAŁ III RYNEK EMISJI TURYSTYCZNEJ

1. Kierunki wyjazdów zagranicznych ludności Rumuńskiej

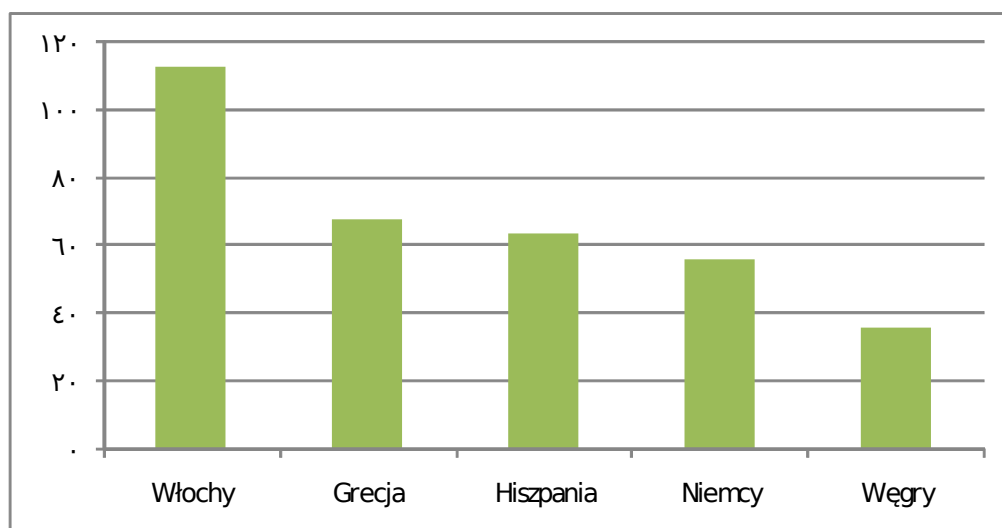
Wyk.6 - Wyjazdy mieszkańców Rumunii na poszczególne kontynenty (2006 r)

Źródło: Opracowanie własne na podst. „Tourism – Romanian Statistical Yearbook”

Najczęściej odwiedzanym kontynentem przez turystów rumuńskich jest Europa ponad 45%. Na kolejnym miejscu, jednak z dużo mniejszą liczbą przyjazdów Rumunów jest Ameryka Północna około 12%.

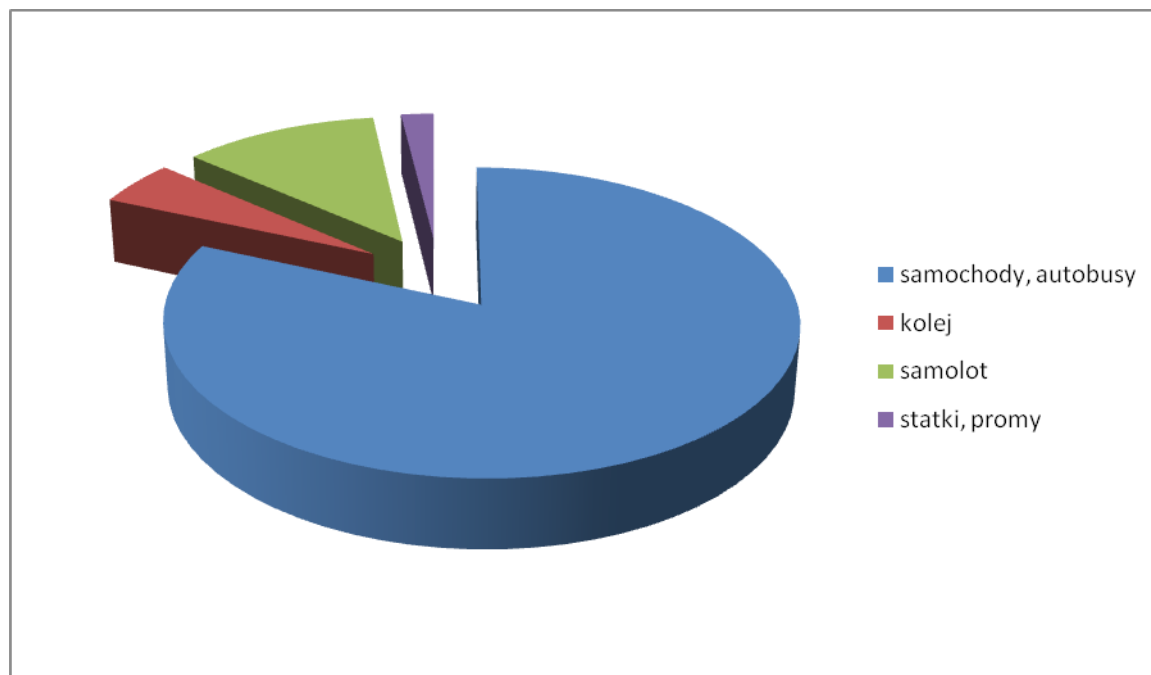
Wyk.7 - Wyjazdy turystów rumuńskich w UE pod względem destynacji (państwa) w 2005r.

Źródło: Opracowanie własne na podst. „Tourism – Romanian Statistical Yearbo

2. Preferowane środki transportu:

Wykr.8 - Środki transportu, z których wyjeżdżając korzystają Rumunii (2005)

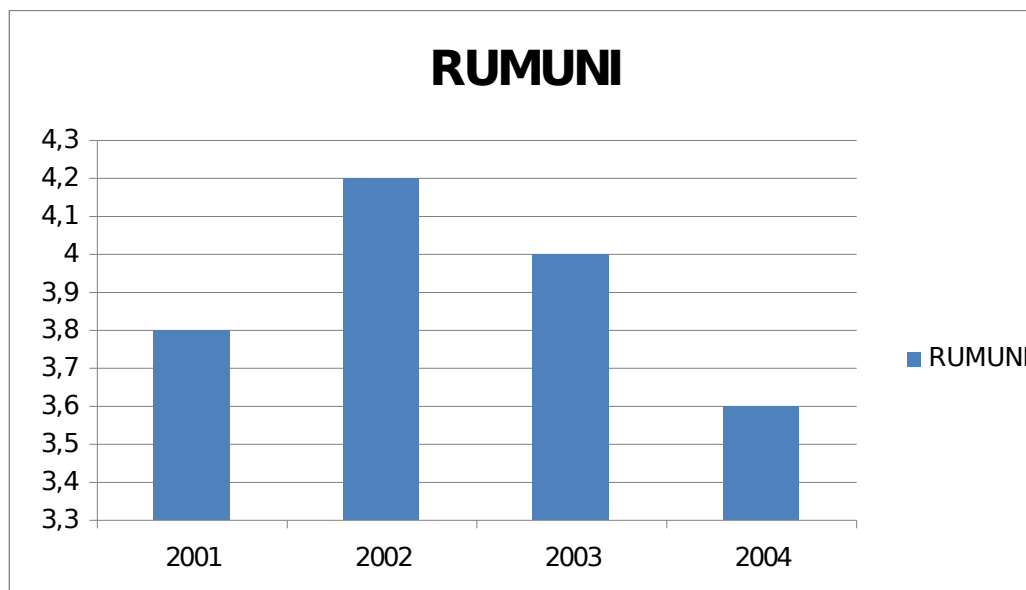

Źródło: Opracowanie własne na podst. „*Tourism – Romanian Statistical Yearbook*”

Pod względem środka transportu w wyjazdach Rumunów w 2005r najczęściej wybieranym jest transport drogowy –ponad 85% całości. Następnie 13% stanowi transport lotniczy. Mniejsze znaczenie przypisuje się dla transportu. Zaledwie 2 % sposobów podróżowania odbywa się za pomocą statków i promów.

3. Długość pobytu

Wykres.9 - Przeciętna liczba noclegów Rumunów podczas wyjazdów krajowych

Źródło: Opracowanie własne na podst: *World Travel & Tourism Council – „Romania – the impact of travel and tourism on jobs and the economy”*

W I półroczu 2008r. ponad 5,71 mln turystów rumuńskich wyjechało za granicę, zwiększając o 20,8% liczbę wyjeżdżających w stosunku do roku ubiegłego, przy czym wyjeżdżający turyści preferowali transport samochodowy. Wśród wyjazdów lotniczych największą popularnością cieszyły się w okresie Wielkanocy: Egipt, Izrael, Kreta i Tunezja, a w czasie wakacji Portugalia, Rosja i Skandynawia oraz rejsy morskie na Karaiby, Alaskę i Morze Śródziemne.

Wśród krajów najbardziej promujących narodowe walory podczas międzynarodowych targów turystycznych w Rumunii są: Grecja, Turcja i Bułgaria. Ostatnio dołączyły Malezja i Dominikana. Brak jest niestety na targach turystycznych ofert z Polski, chociaż nieliczne rumuńskie biura turystyczne oferują wycieczki objazdowe na południe Polski.

ROZDZIAŁ IV - ZNACZENIE RYNKU TURYSTYCZNEGO RUMUNII DLA POLSKI

1. Przyjazdy Rumunów do Polski

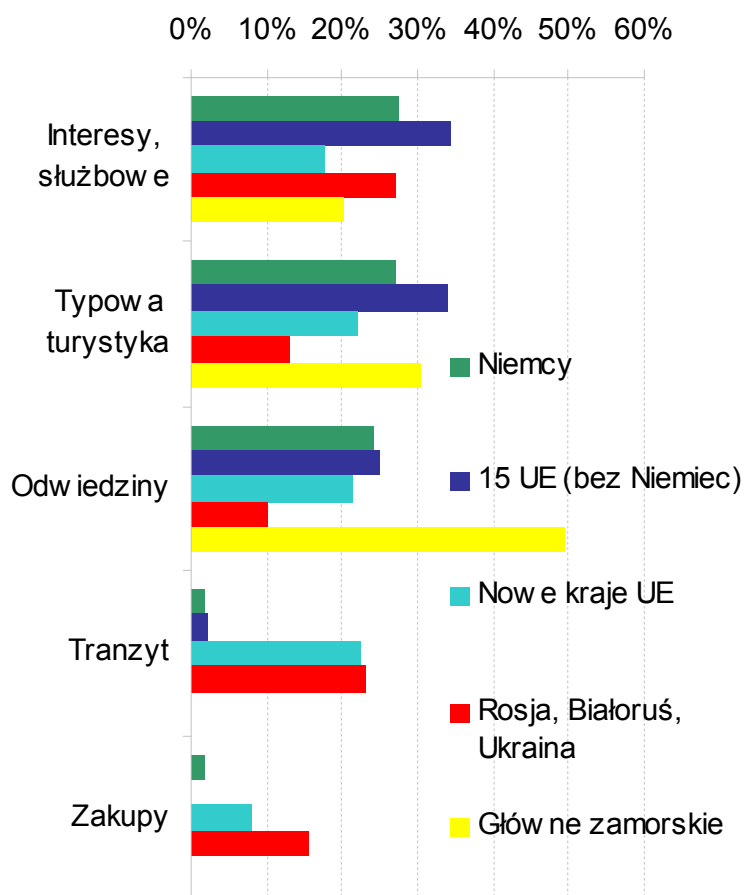
Tab.5 - Przyjazdy cudzoziemców do Polski w latach 2005-2007 według krajów (tys.)

	Przyjazdy			Zmiany w 2007 r.				
	2005 rok	2006 rok	2007 rok	I kw.	II kw.	III kw.	IV kw.	Rok
Ogółem	64606,1	65114,9	66207,8	14,3%	3,9%	2,0%	-10,4%	1,7%
Niemcy	37436,3	37192,1	38102,7	11,1%	2,8%	5,1%	-7,6%	2,4%
15 UE bez Niemiec	2066,4	2430,4	2720,5	14,3%	19,8%	13,3%	0,0%	11,9%
Wielka Brytania	345,1	455,4	548,1	16,8%	21,3%	16,6%	27,0%	20,4%
Włochy	247,0	276,2	326,7	54,8%	29,4%	11,8%	-6,3%	18,3%
Austria	282,2	304,0	317,8	35,5%	18,7%	7,7%	-28,8%	4,6%
Francja	219,6	229,9	258,0	14,0%	7,3%	14,4%	13,1%	12,2%
Holandia	334,7	409,9	362,9	-20,1%	10,1%	-5,1%	-24,8%	-11,5%
Szwecja	213,7	224,0	222,0	10,3%	-2,9%	2,8%	-11,0%	-0,9%
Irlandia	39,7	69,3	118,8	68,1%	86,2%	75,2%	57,6%	71,5%
Dania	112,4	134,4	149,9	33,8%	25,8%	11,1%	-17,9%	11,5%
Hiszpania	72,6	88,9	118,5	38,1%	46,2%	26,9%	27,3%	33,3%
Belgia	71,9	91,4	115,2	56,7%	44,4%	30,3%	-14,5%	26,0%
Portugalia	27,3	36,7	70,9	112,8%	65,3%	119,3%	77,8%	93,5%
Finlandia	68,1	76,7	81,8	14,5%	15,5%	6,6%	-12,8%	6,6%
Grecja	28,8	30,6	25,4	-43,4%	-40,4%	-6,6%	24,5%	-16,9%
Luksemburg	3,3	3,0	4,5	18,9%	91,0%	50,4%	34,5%	49,8%
Nowe kraje EU	13493,6	13032,6	13086,4	27,9%	8,5%	0,2%	-22,5%	0,4%
Czechy	7855,4	7101,5	7292,1	30,2%	11,5%	3,3%	-21,4%	2,7%
Słowacja	3378,1	3421,9	3209,9	40,5%	2,6%	-9,1%	-30,9%	-6,2%
Litwa	1344,2	1459,4	1391,7	0,4%	0,2%	-5,3%	-14,2%	-4,6%
Łotwa	345,0	409,7	484,6	29,1%	31,0%	24,6%	-13,0%	18,3%
Węgry	248,7	268,1	273,0	46,9%	0,6%	-7,9%	-10,0%	1,8%
Estonia	156,1	185,6	236,1	28,3%	46,6%	34,1%	-2,8%	27,2%
Rumunia	78,2	95,0	98,9	-5,0%	-1,5%	14,5%	5,1%	4,2%

Źródło: GUS, na podstawie danych Straży Granicznej. Dane za grudzień 2007 doszacowane przez Instytut Turystyki.

Mieszkańcy Rumunii, która należy do nowych krajów Unii Europejskiej, odwiedzają Polskę rzadko (około 100 tys. przyjazdów). Jest to jedna z nacji, która odwiedza nasz kraj najrzadziej. Przyjazdy te sukcesywnie wzrastają, jednak są to małe przyrosty, około 4 % wzrostu.

Wyk. 10 - Przyjazdy turystów do Polski według podstawowych celów pobytu (%) (w tym Rumunów)

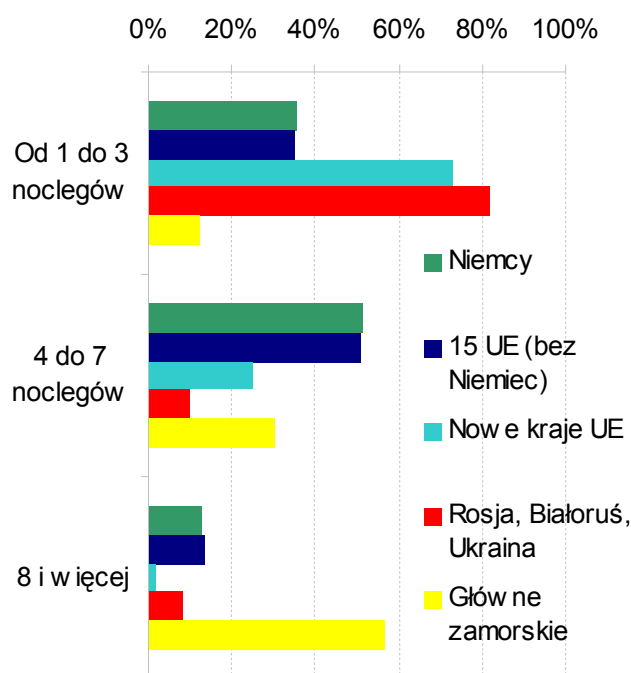

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2005 r.

Rumuni zaliczani do nowych krajów UE przyjeżdżają do Polski głównie w celach turystycznych. Prawie na tym samym poziomie utrzymują się cele tranzytowe. Nieco mniej Rumunów odwiedza Polskę w celach wizyty u rodzin i znajomych. Na kolejnych miejscach plasują się przyjazdy służbowe a także chęć odbycia zakupów.

Wyk.11 - Długość pobytu w Polsce (%)

Wyk. Długość pobytu turystów odwiedzających Polskę (w tym Rumunów)

Źródło: badania Instytutu Turystyki w 2005 r.

Aż 80% Rumunów spędza w Polsce od 1-3 dni , z kolei niewiele ponad 20 zatrzymuje się na 4-7 nocy. Zdecydowana mniejszość bo około 2 % zostaje w Polsce na 8 dni i więcej.

Tab.6 - Baza noclegowa wybierana przez obcokrajowców

	Ogółem	Niemcy	Stare kraje UE (bez Niemiec)	Nowe kraje UE	Rosja, Białoruś, Ukraina	Główne zamorskie
Hotele, motele	53	59	51	42	47	74
U rodziny/ znajomych	22	21	29	21	17	24
Pensjonaty	9	12	12	8	5	3
Kwatery prywatne	5	2	4	7	12	0
Inne	11	7	5	22	19	0

Źródło: Raport Instytutu Turystyki "Charakterystyka przyjazdów do Polski w pierwszym kwartale 2008 roku"
 Autorzy: Witold Bartoszewicz i Teresa Skalska

Z noclegów w obiektach typu hotelowego korzystało ogółem przeszło połowa bo aż 53 % turystów. Udział gości z krajów „starej Unii” nocujących w hotelach lub motelach nie odbiegał znacząco od średniej; największy udział w danym sektorze mieli turyści z krajów zamorskich. Na drugim miejscu uplasowały się noclegi u znajomych lub rodziny.

2. Przyjazdy Polaków do Rumunii

Tab.7- Kraje odwiedzające Rumunię (2005 r.)

Kontynent / kraj	Liczba przyjezdnych (w tys.)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Europa:	5 024	4 696	4 551	5 344	6 306	5 522	5 238	7 262
Austria	66	85	88	101	90	129	152	218
Francja	76	88	92	101	93	110	130	185
Niemcy	255	328	359	380	296	354	343	473
Grecja	70	67	59	60	46	61	64	105
Włochy	189	219	230	259	231	271	278	398
Polska	102	106	113	109	133	62	75	191
Wielka Brytania	53	56	60	69	55	77	90	118
Węgry	1 203	1 131	1 153	1 537	2 603	1 522	1 367	1 743
Bułgaria	363	392	363	340	375	389	437	818
Afryka	10	8	9	10	12	12	14	16
Ameryka	95	96	103	115	139	154	172	189
Azja	126	130	123	119	135	142	151	212
Australia i Oceania	7	6	6	6	7	8	9	14
Razem	5 264	4 938	4 794	5 595	6 600	5 839	6 037	7 722

Źródło: National Institute of Statistics, Romania

Jeśli chodzi o Polaków to rynek turystyczny Rumunii nie jest przez dla nich zbyt atrakcyjny. Rumunię odwiedziło w 2007 roku niecałe 200 tys obywateli. Spowodowane jest to tym, iż

Europejczycy najrzadziej deklarują zaufanie wobec Rumunii (jeśli chodzi o zagospodarowanie turystyczne). Krajowi temu ufa zaledwie 17% badanych. Najlichnieszą grupę turystów odwiedzającą Rumunię stanowią Węgrzy, w roku 2007 Rumunię odwiedziło ponad 1 700 tys.

Polacy swobodnie mogą odwiedzać Rumunię Od 1 stycznia 2007 r przez okres 90 dni w ciągu 6 miesięcy, licząc od dnia pierwszego wjazdu, oraz przejeżdżać tranzytem przez terytorium Rumunii na podstawie ważnych paszportów lub dowodów osobistych. Obywatele RP korzystają z prawa do swobodnego przepływu osób w ramach Unii Europejskiej/Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

V. Zakończenie

Europa Środkowa i Wschodnia to jedne z najdynamiczniej rozwijających się rynków. Należąca do niej Rumunia weszła ona na ścieżkę rozwoju gospodarczego w 1999 roku. W porównaniu z Polską miała kilka lat opóźnienia. Później jednak poszła jak burza i powtarza wiele doświadczeń Polski. Od kilku lat Rumuni czują się pewniej i z roku na rok chętniej wydają pieniądze na konsumpcję. W 2004 roku PKB wzrósł aż o ponad 8 proc. i było to największe osiągnięcie w Europie. Rynek turystyczny z rok na rok zwiększa się, wzbogaca swoją ofertę. Dzięki temu notuje się systematyczny wzrost przyjazdów turystów: od 2000r do 2007 r liczba turystów odwiedzających Rumunie zwiększyła się o 2458 tys. Europa Środkowa i Wschodnia to jedne z najdynamiczniej rozwijających się rynków Szansą dla Rumunii niewątpliwie jest przystąpienie do Unii Europejskiej w 2007 r. Dynamiczny rozwój kraju spowodował zwiększenie zainteresowania zagranicznych inwestorów. Powstały liczne obiekty hotelowe międzynarodowych sieci, rozbudowano także całą infrastrukturę turystyczną. Państwo to, stara się dostosować pewne standardy do tych obowiązujących w pozostałych krajach UE. Rumunia kładzie duży nacisk na promocję swoich zróżnicowanych regionu jako destynacji turystycznej. Bardzo mocną stroną tego kraju jest fakt, iż nie jest jeszcze tak bardzo popularny i nie wystąpiło zjawisko przepełnienia pojemności turystycznej. Trudnością z kolei może być bardzo duża konkurencyjność na rynku turystycznym. Bardzo ciężko wybić się do czołówki państw wiodących prym w branży turystycznej czyli min. Włoch, Grecji, Portugalii czy też największej „konkurentki” Rumunii- popularnej Bułgarii.

Oczywiście przeszkodą jest także głęboko zakorzeniony negatywny stereotyp o społeczności Rumuńskiej.

Według mnie Rumunia jest fascynującym krajem, w którym wiele zostało do odkrycia. Na rynku turystycznym nie ma jeszcze „przesytu” Rumunią. Dlatego uważam, że jest krajem godnym zauważenia na mapie turystycznej Europy. Jestem przekonany, że w ciągu najbliższych lat będzie o niej głośno.

Bibliografia

- Ł. Galusek, M. Jurecki, A. Dumitru, Przewodnik turystyczny - Rumunia. Mozaika w żywych kolorach...oraz Mołdawia: Wyd. Bezdroża 2007
- P. Strubel, Nie tylko Drakula, Poznaj Świat, 1998, nr 3
- W. Korsak, J. Tokarski; Przewodnik Pascala – Rumunia; wyd. Pascal 2004.
- M. Fudała, Rumunia niejedno ma imię, TTG Poland, 2001, nr 9
- K. Wildman, K. Williams, Rumunia, wyd. Pascal, 2001
- P. Burchard, Rumunia, Wiedza Powszechna, 1968
- W. Korsak, J. Tokarski; Przewodnik Pascala – Rumunia; wyd. Pascal 2008.
- M. Bielawski, Teologia rumuńska w pięciu odsłonach, Kraków 1999
- A. Belczyk, D. Niesyt, Praktyczny Przewodnik, wyd. Pascal 1998
- Ł. Galusek, A. Dumitru, Rumunia, Mozaika w żywych kolorach, wyd. Bezdroża, 2004
- M. Jurecki, Bukowina: kraina łagodności: przewodnik turystyczny, wyd. Bezdroża 2001
- R. Brykowski, T. Chrzanowski, M. Kornecki, Sztuka Rumunii, Wrocław 1979
- World Tourism Organization, 2006, Tourism Market Trends – Europe 2005 Edition, Madrid
- <http://www.mg.gov.pl>
- <http://www.pl.wikipedia.org/wiki/Rumunia>
- <http://www.pl.wikipedia.org/wiki/Rumunia#Gospodarka>
- <http://przewodnik.onet.pl>
- www.ppwsz.edu.pl
- <http://www.mfa.gov.pl/>

Spis: map, fotografii ,tabel ,wykresów

- Mapa 1 – Rumunia na tle Europy: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Rumunia>
- Mapa 2 – Główne ośrodki turystyczne Europy: Encyklopedia geograficzna świata, wyd. Opres, Kraków 2001
- Mapa 3 – Kraje pozaeuropejskie – przyjazdy turystów: Kruczek Z. (red.), Kraje pozaeuropejskie. Zarys geografii turystycznej, Wydawnictwo „Proksenia”, Kraków 2007
- Fot 1–Klasztor w Dragomirnej: <http://pl.wikipedia.org/wiki/Dragomirna>
- Fot 2 – Klasztor w Putnej: <http://www.globtroter.pl>
- Fot 3 – Cmentarz w Sapanta: <http://www.top.turystyka.pl>
- Tab.1 - Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne gospodarki rumuńskiej w latach 2005-2009: Eurostat, Narodowy Bank Rumunii, Ministerstwo Finansów Publicznych Rumunii, Narodowy Instytut Statystyki Rumunii
- Tab.2 - Przyjazdy turystów zagranicznych w regionie Europejskim: opracowanie własne na podstawie: National Institute of Statistics, Romania
- Tab.3 - Turyści najliczniej odwiedzający Rumunię: opracowanie własne na podstawie: National Institute of Statistics, Romania
- Tab.4 - Wpływy z turystyki międzynarodowej w Europie (w mln USD) : Opracowanie własne na podst. „Tourism – Romanian Statistical Yearbook”
- Tab.5 - Przyjazdy cudzoziemców do Polski w latach 2005-2007 według krajów (tys.)
Źródło: GUS, na podstawie danych Straży Granicznej. Dane za grudzień 2007 doszacowane przez Instytut Turystyki.
- Tab.6 - Baza noclegowa wybierana przez obcokrajowców Źródło: Raport Instytutu Turystyki “Charakterystyka przyjazdów do Polski w pierwszym kwartale 2008 roku”
Autorzy: Witold Bartoszewicz i Teresa Skalska

- Tab.7- Kraje odwiedzające Rumunię (2005 r.): National Institute of Statistics, Romania
- Wyk.1 - Przyjazdy i wyjazdy międzynarodowe do Rumunii: National Institute of Statistics, Romania
- Wyk.2 – Kierunki przyjazdów turystów w 2004 Źródło: opracowanie własne na podstawie: National Institute of Statistics, Romania
- Wyk.3 - Motywy przyjazdów do Rumunii (2003): opracowanie własne na podstawie: National Institute of Statistics, Romania
- Wyk.4 - Liczba obiektów noclegowych w Rumunii (2005): Opracowanie własne na podstawie; National Institute of Statistics, Romania
- Wyk.5 - Rodzaje zakwaterowania wybierane przez turystów przebywających w Rumunii (2007 r.): National Institute of Statistics, Romania
- Wyk.6 - Wjazdy mieszkańców Rumunii na poszczególne kontynenty (2006 r): Opracowanie własne na podst. „Tourism – Romanian Statistical Yearbook”
- Wyk.7 - Wjazdy turystów rumuńskich w UE pod względem destynacji (państwa) w 2005r: Opracowanie własne na podst. Tourism – Romanian Statistical Yearbook
- Wyk.8 - Środki transportu, z których wyjeżdżając korzystają Rumunii (2005): Opracowanie własne na podst. Tourism – Romanian Statistical Yearbook
- Wykres.9 - Przeciętna liczba noclegów Rumunów podczas wjazdów krajowych: Opracowanie własne na podst: World Travel & Tourism Council –Romania the impact of Travel and tourism on jobs and the economy
- Wyk. 10 - Przyjazdy turystów do Polski według podstawowych celów pobytu (w tym Rumunów): badania Instytutu Turystyki w 2005 r
- Wyk.11 - Długość pobytu w Polsce: badania Instytutu Turystyki w 2005 r.

